

Processos de pau: balanç i perspectives després de 25 anys de l'agenda dones, pau i seguretat

êcêp escola de cultura de pau

Ana Villellas, Pamela Urrutia i María Villellas

Investigadores de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

Núm. 31 / Octubre de 2025

Apunts ECP de
Conflictes i Pau

Resum

El 2025 es compleixen 25 anys de l'aprovació de la resolució 1325 per part del Consell de Seguretat de l'ONU i de l'inici de l'agenda dones, pau i seguretat, construïda al llarg de més de dues dècades mitjançant un ingent esforç col·lectiu per part d'una multiplicitat d'actors feministes del nord i sud global. En l'actualitat l'agenda s'enfronta a reptes sense precedents en un escenari internacional de creixent conflictivitat armada i disposició a l'ús de la força per abordar conflictes, militarisme, i lideratges i agendes patriarcal. Les negociacions de pau, una de les eines que en les últimes dècades semblava consolidar-se com a estratègia freqüent per a l'abordatge de conflictes armats es troba també en una cruïlla. Aquesta publicació analitza alguns dels avenços i també dels reptes que persisteixen en l'àmbit de les negociacions i els processos de pau, atenent la capacitat d'influència que l'agenda dones, pau i seguretat ha tingut per emmotllar aquest àmbit de la construcció de la pau. S'aborden qüestions com la infrarepresentació crònica de les dones en les negociacions; la participació efectiva i els mecanismes per al canvi; la naturalesa jeràrquica dels processos i les barreres a la participació; les iniciatives de les organitzacions de dones en la promoció de la pau amb drets; el paper dels actors mediadors; i la inclusió de la dimensió de gènere i la perspectiva feminista en el text dels acords de pau resultants de les negociacions.

1. Introducció

L'octubre de 2025 es compleixen 25 anys de l'aprovació de la resolució 1325 per part del Consell de Seguretat de l'ONU i de l'inici de l'agenda dones, pau i seguretat, construïda al llarg de més de dues dècades mitjançant un ingent esforç col·lectiu per part de feministes activistes de països del nord i sud global, acadèmiques, personal de Nacions Unides, representants de governs i diplomàtiques amb l'objectiu d'impregnar els esforços, iniciatives i eines de construcció de pau d'un enfocament feminista i d'igualtat de gènere. Nascuda en un context d'expansió de la coneguda com a "pau liberal",¹ i després d'anys d'expansió, en paral·lel a una creixent fortalesa dels feminismes com a moviment internacional

Dones de Filipines promovent l'acord de pau a Mindanao. Font: UCA News

1. La pau liberal es va consolidar com l'enfocament predominant en els processos de construcció de pau des de la fi de la Guerra Freda. Aquest model es concep com una pau institucional, que promou la governança i ofereix garanties internacionals; una pau constitucional, que donarà suport tant a la democràcia liberal com el lliure comerç; i una pau civil, orientada a la protecció de drets i llibertats (Richmond, O., *Peace in International Relations*. Routledge, 2008, p. 7). La consolidació d'aquest paradigma ha coincidit amb l'enfortiment del paper de les Nacions Unides com a actor clau en l'àmbit internacional de la construcció de pau (Mateos Martín, O., La "paz liberal", el día después. Un análisis de la segunda generación de críticas a la agenda internacional de construcción de paz, a Pérez de Armiño, K. i Zirion Landaluze, I., (Eds.) *Pax Crítica. Aportes teóricos a las perspectivas de paz posliberal*, Tecnos, 2019, p. 47). El model de pau liberal ha estat objecte de fortes contestacions des de posicions crítiques en tant que projecte ineficaç, neocolonial que ha tractat d'imposar un model estàndard obviant les particulars característiques de cada context local.

heterogeni impulsor d'innombrables canvis polítics, socials i culturals, la pròpia agenda abasta visions diferents, reflexions crítiques, processos d'incidència internacional i desenvolupaments i processos regionals i locals específics a cada context. Com han assenyalat Shepherd i Kirby,² l'agenda dones, pau i seguretat és múltiple i heterogènia, amb visions diferents i amb tensions, i més que un “projecte polític únic” pot ser entesa com “un objecte plural de coneixement i pràctica”, un “ecosistema de polítiques” amb el qual involucrar-se per construir pau feminista.

En l'actualitat l'agenda s'enfronta a reptes sense precedents en un escenari internacional d'ascens i consolidació de lideratges i agendes patriarcals contràries al reconeixement de drets humans bàsics i de creixent violència i conflictivitat armada, incloent-hi un genocidi en curs contra la població palestina per part d'Israel. L'horitzó de pau feminista anhelat per les pioneres que van impulsar l'agenda l'any 2000 i per múltiples actors i moviments que promouen pau amb justícia està en seriós risc en un context de creixent militarisme, d'increment de pressupostos de defensa sense precedents i d'auge d'ideologies misògines i patriarcals i discursos d'odi, que han permeat Govers, partits polítics i societat civil.

El context internacional en matèria de conflictivitat armada és d'important deteriorament. El 2024 van tenir lloc 37 conflictes armats, cosa que no només representa un increment respecte a l'any anterior en què es van registrar 36 casos, sinó que es tracta de la xifra més alta en els últims 12 anys. A més de l'augment dels conflictes, també es van constatar altres tendències preocupants, com el fet que més de la meitat dels conflictes armats el 2024 eren d'alta intensitat,³ cosa que va derivar en greus conseqüències en termes de letalitat i impactes en seguretat humana. A això s'afegeix el fet que el 60% d'aquests conflictes van incrementar els seus nivells de violència el 2024, una tendència que també es va agreujar respecte a anys anteriors.⁴ La proporció de morts de dones civils en els conflictes armats es va doblar durant l'any 2023 en comparació amb l'any anterior, segons ha assenyalat Nacions Unides.⁵

Les negociacions de pau, una de les eines que en les últimes dècades semblava consolidar-se com una de les més acceptades i freqüents per a la consecució de la pau en els conflictes armats, també es troben en una

cruïlla, amb processos de pau prolongats en el temps i que afronten nombrosos obstacles, en paral·lel a una major disposició pels Estats a l'ús o amenaça de l'ús de la força per abordar conflictes.

Al llarg de les dues dècades i mitja d'existència i implementació de l'agenda dones, pau i seguretat s'han assolit alguns avenços en matèria de participació i inclusivitat dels processos de pau, i la recerca ha demostrat exhaustivament els impactes positius de la participació de les dones i altres grups tradicionalment exclosos. No obstant això, aquests avenços són clarament insuficients i no permeten fer un balanç exitós de l'agenda pel que fa a l'evolució de les negociacions de pau cap a processos transformadors en matèria de justícia de gènere.

Aquesta publicació analitza alguns dels avenços i també dels reptes que persisteixen en l'àmbit de les negociacions i processos de pau, atenent la capacitat d'influència que l'agenda dones, pau i seguretat ha tingut per emmotllar aquest àmbit de la construcció de la pau. S'aborden qüestions com la infrarepresentació crònica de les dones en les negociacions; la participació efectiva i els mecanismes per al canvi; la naturalesa jeràrquica dels processos i les barreres a la participació; les iniciatives de les organitzacions de dones en la promoció de la pau amb drets; el paper dels actors mediadors; i la inclusió de la dimensió de gènere i la perspectiva feminista en el text dels acords de pau resultants de les negociacions. Finalment, s'esbossen algunes conclusions. Tenint en compte el context internacional plagat de reptes, el 25è aniversari de l'agenda representa un moment oportú per fer un balanç i repensar com afrontar els desafiaments per seguir impulsant les transformacions que l'agenda ha perseguit al llarg de les seves dècades d'existència.

2. Participació inclusiva en els processos de pau, un repte pendent

En els 25 anys transcorreguts des de l'aprovació de la Resolució 1325 del Consell de Seguretat de Seguretat de l'ONU, organitzacions i activistes feministes i de defensa dels drets de les dones, acadèmiques i actors involucrats en la pràctica política o diplomàtica han donat suport, exercit i reflexionat sobre la participació de les dones en processos de pau i, més àmpliament, en la construcció

2. Kirby, P. i Shepherd, L.J., *Governing the Feminist Peace. The vitality and failure of the women, peace and security agenda*, Nova York: Columbia University Press, 2024.

3. D'acord amb les definicions de l'Escola de Cultura de Pau, els conflictes armats d'alta intensitat involucren nivells de violència que causen més de mil víctimes mortals anuals. En molts contextos la letalitat està molt per sobre d'aquesta xifra.

4. Les dades sobre tendències en conflictivitat armada es poden consultar a Escola de Cultura de Pau, *Alerta 2025! Informe sobre conflictos armados, derechos humanos y construcción de paz*, Barcelona: Icaria, 2025.

5. Secretari General de l'ONU, *Protección de los civiles en los conflictos armados. Informe del Secretario General, S/2024/385*, 14 de maig de 2024.

Reunió entre representants dels partits AKP i DEM en el marc del procés de pau a Türkiye. Font: H rriyet

de pau. Tot i que continua sent un camp infraestudiat en comparació amb altres relacionats amb la pau i seguretat, es compta amb coneixement significatiu construït col·lectivament i amb pràctiques col·laboratives que busquen enfortir les iniciatives i moviments de dones i seguir ampliant aprenentatges. Recapitem algunes idees clau sobre participació de dones en processos de pau.

Infrarepresentaci  crònica de les dones: la l gica excloent dels processos

El panorama de processos de pau continua caracteritzat per una majoritari  exclusió de les dones en els processos de negociació formals. Negociacions recents com les d'Israel-Palestina amb el rerefons del genocidi d'Israel a Gaza, Israel-Líban (Hezbollah), Rússia-Ucraïna,  ndia-Pakistan, Sudan, Iemen, entre moltes altres, posen de manifest el caràcter excloent de les negociacions de pau.

Nacions Unides subratllava el 2024 que en els últims deu anys hi ha hagut escassos avenços.⁶ A partir de la sistematització de dades de l'eina d'ONU Dones "Women in Peace Processes Monitor", el secretari general de l'ONU conclouia el 2024 que hi ha "una falta general d'avenços

en la participació plena, igualitari  i significativa de les dones en els processos de pau".⁷ D'un conjunt de m s de 50 processos de pau el 2023, les dones constituïen el 9,6% dels negociadors, el 13,7% dels mediadors i el 26,6% dels signants, i els percentatges serien encara més baixos de no ser pels processos de Colòmbia, on s'observa una participació més significativa de dones. Aix , excloent-hi els acords de Colòmbia, el percentatge de signants baixava fins a l'1,5%.⁸ En els dos anys anteriors, 2022 i 2021 l'ONU havia identificat un retrocés anual en termes de participació en negociacions formals. Estudis interanuals evidencien també aquesta infrarepresentació. Entre el 1992 i el 2019, el 13% de negociadors, el 6% de mediadors i el 6% de signants eren dones, segons dades del Council of Foreign Relations.⁹ Algunes an lisis assenyalen que aquestes xifres reals podrien ser fins i tot més baixes, at s que aquests últims percentatges reflecteixen només els processos de pau de més envergadura i aquells que arriben a acords.¹⁰

M s enrere en el temps, l'estudi referent del 2012 d'ONU Dones sobre participació de dones en processos de pau, que analitzava 31 processos de pau entre el 1992 i el 2011, conclouia que només el 9% dels negociadors, el 2% dels mediadors principals i el 4% dels testimonis

6. Secretari General de l'ONU, *Las mujeres y la paz y la seguridad. Informe del Secretario General*, S/2024/671, 24 de setembre de 2024, p rr. 22.

7. Ibid.

8. Ibid.

9. Council of Foreign Relations, "Women's Participation in Peace Processes", *CFR*, 2022.

10. Corredor, Elizabeth S. i Anderson, Miriam J., *Secrecy, Uncertainty, and Trust: The Gendered Nature of Back-Channel Peace Negotiations*, *International Studies Review*, Vol. 26, Núm. 2, Juny, 2024, viae023, p. 8.

i signataris eren dones.¹¹ Citant aquesta i altres fonts, l'Estudi Global que es va realitzar el 2015 amb motiu de l'aniversari i balanç dels 15 anys de la Resolució 1325 havia conclòs que hi havia una tendència ascendent quant a participació global de les dones, però que era excessivament lenta, i en la qual sobresortien els casos de Filipines i Colòmbia per uns nivells de participació significativament més grans que altres processos.¹² En aquest balanç de 15 anys, i atenent a participació i a altres elements (ex. referències a les dones o el gènere en els acords de pau, inclusió de persones expertes en gènere en els equips de suport a la mediació), es concloïa que hi havia senyals d'avanços en relació a la inclusió en els processos de pau, però lents i amb molt camí per fer.

Deu anys després d'aquesta revisió global, el panorama venidor relatiu a participació en les negociacions formals és incert. D'una banda, convergeixen alguns elements d'avanços, com l'increment de dones en llocs de mediació, la institucionalització del suport expert sobre igualtat de gènere en alguns processos de pau, l'expansió de fòrums i eines com les xarxes de dones mediadores, els intercanvis d'aprenentatges entre grups de dones de la societat civil de diferents contextos en conflicte i processos de pau, o els espais de formació i capacitació per a dones participants en negociacions, entre d'altres. Continua havent-hi cert grau de participació de dones en processos de pau actuals. Entre d'altres, a Filipines el panell negociador de l'NDF seguia presidit per una dona, Julie De Lima. La majoria dels processos de diàleg a Amèrica van comptar amb presència i lideratge de dones. A Colòmbia cal destacar la continuïtat de Vera Grabe com a cap de la delegació governamental en les negociacions amb l'ELN després del seu nomenament el 2023 i que les delegacions governamentals en totes les negociacions van comptar amb dones, tot i que l'única paritària va ser la conformada per al diàleg amb l'ELN. En la nova iniciativa de pau a Türkiye, la delegació del partit prokurd DEM que interlocuta amb el líder del PKK a la presó i amb els partits polítics del país està encapçalada per la parlamentària i defensora dels drets humans de les dones Pervin Buldan, i dones de diferents partits polítics mantenen reunions entre elles al voltant del nou procés. No obstant això, conflueixen també elements d'estancament o de potencial regressió, com la manca d'avanços en participació en l'últim decenni identificada per Nacions Unides, i que s'emmarca en l'estancament

El panorama de processos de pau continua caracteritzat per una majoritària exclusió de les dones en els processos de negociació formals

Vera Grabe, cap de la delegació del Govern en les negociacions amb l'ELN. Font: Missió de Verificació de l'ONU a Colòmbia

i regressions en els darrers anys en relació a l'agenda dones, pau i seguretat més àmpliament.¹³ Converteixen a més factors de context global i regionals que poden portar a retrocessos tant en el conjunt de l'agenda com en participació: reduccions en ajuda bilateral a objectius d'igualtat de gènere i en finançament a organitzacions de dones de la societat civil; un panorama de creixent militarització global, divisions geopolítiques, lideratges patriarcals i retrocessos democràtics; conflictes armats més violents i amb major fragmentació del mapa d'actors, entre d'altres.

Més enllà de les xifres: participació efectiva i mecanismes per al canvi

El cúmul d'experiències pràctiques i els estudis duts a terme al voltant de participació han subratllat que més enllà dels nombres, es requereix d'un focus en la participació i efectiva de les dones, amb capacitat d'influir en els processos de pau i de promoure els drets de les dones. Aquest focus ja estava en l'Estudi Global dels 15 anys de la Resolució 1325 i ha seguit adquirint més centralitat.

Les visions uniformitzadores sobre les dones en processos de pau xoquen amb una realitat heterogènia, en què les dones participen en els processos de pau amb diferents posicions, interessos i lleialtats. A més, les dones continuen afrontant múltiples barreres per a la participació i per a una participació que no sigui merament simbòlica.

11. UN Women, *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence*, 2012.

12. Coomaraswamy, R., *Prevenir los conflictos, transformar la justicia, garantizar la paz. Estudio mundial sobre la aplicación de la resolución 1325 del Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas*, ONU Dones, 2015, p.45.

13. Secretari General de l'ONU, *Las mujeres y la paz y la seguridad. Informe del Secretario General*, S/2024/671, 24 de setembre de 2024, pàrr 3.

Ja al voltant del 15è aniversari de la Resolució 1325 es feia èmfasi en la importància de la capacitat d'influència, enfront del focus en els números. Diverses autores van assenyalar la correlació positiva entre casos en què els grups de dones han pogut influir de forma efectiva en els processos i la probabilitat d'assolir un acord, que aquest sigui implementat i que tingui una major durada.¹⁴ El focus en la capacitat d'influir es va estendre de forma significativa.¹⁵ En literatura més recent, Good (2024) confirma l'existència d'una correlació significativa entre involucració de dones en negociacions de pau i inclusió de referències sobre les dones en els acords globals de pau, si bé aquesta correlació és dependent que hi hagi dones exercint posicions de poder en els processos¹⁶ i no significa que per si sola la inclusió de dones en posicions de poder en les negociacions vagi a resultar en la seva defensa de la igualtat de gènere en les negociacions i els acords resultants. És a dir, estadísticament les dones participants en negociacions defensen més que els seus homòlegs homes les disposicions sobre dones en els acords en negociació, però resulta clau posar el focus en les condicions i mecanismes d'influència, com la capacitat i la voluntat dels qui incideixen en defensa dels drets de les dones.¹⁷ Altres autores han reiterat aquesta necessitat d'aprofundir més en els mecanismes d'influència.¹⁸

Més enllà de la participació numèrica de dones, es requereix un focus en els mecanismes d'influència que incideixen en defensa dels drets de les dones en els processos de pau

A tall d'exemple de desenvolupaments recents, en el llarg procés de pau de Xipre, l'únic al continent europeu que compta amb un mecanisme de gènere en el nivell de negociacions formals, s'ha subratllat que el comitè de gènere del procés necessita més suport polític perquè s'implementi el pla d'acció de gènere que el mateix comitè va impulsar l'any 2022 i que estava orientat a promoure la integració de la perspectiva

de gènere en el procés negociador i la participació substantiva de dones.¹⁹ En el cas de Txad, tot i que han participat organitzacions de dones en el procés de diàleg nacional, les seves propostes no han estat recollides en les conclusions del procés.²⁰ A Etiòpia (Tigre), malgrat el paper destacat i heterogeni de les dones durant la guerra –tant en campanyes per posar fi a la guerra i buscar justícia per les atrocitats patides, com en participació en la lluita armada–, les dones van ser excloses del procés negociador i també han sigut relegades en l'etapa d'implementació de l'acord. Únicament una dona va formar part de la delegació negociadora governamental i cap va representar el Tigray People's Liberation Front. Tot i així, des dels actors mediadors i, particularment la representant de la UA i ex Directora Executiva d'ONU Dones, Phumzile Mlambo-Ngcuka, van impulsar una agenda de gènere en les negociacions.²¹ L'administració interina (IRA) ha inclòs vuit dones dels 27 membres del gabinet, però relegades a funcions amb poc poder substantiu.²²

Signatura de l'acord de pau entre Etiòpia i el Tigray People's Liberation Front. Font: Jacoline Schoonees

14. O'Reilly, M., Ó Súilleabháin, A. i Paffenholz T., *Reimagining Peacemaking: Women's Roles in Peace Processes*, IPI, 2015; Paffenholz, T., Ross, N., Dixon, S., Schluchter, A. i True, J. *Making Women Count—Not Just Counting Women: Assessing Women's Inclusion and Influence on Peace Negotiations*. Inclusive Peace and Transition Initiative (The Graduate Institute of International and Development Studies), UN Women, 2016; Paffenholz, T., *Women in Peace Negotiations*, a: Aggestam, K., Towns, A. (Eds.) *Gendering Diplomacy and International Negotiation. Studies in Diplomacy and International Relations*. Palgrave Macmillan, Cham, 2018.
15. Vegeu, per exemple, Ellerby, K., A seat at the table is not enough: understanding women's substantive representation in peace processes, *Peacebuilding*, 2016; Aanstoos, K., *A Voice at the Table: How Women in Peace Processes Shape Political Representation*. *Politics & Gender*, 2025, 1–31; Fal-Dutra Santos, A. *Towards gender-equal peace: From "counting women" to meaningful participation*, The Centre for Humanitarian Dialogue, 2021
16. Good, E., *Power Over Presence: Women's Representation in Comprehensive Peace Negotiations and Gender Provision Outcomes*, *American Political Science Review*, 2025, 119(3):1099-1114, p.1109.
17. Ibid.
18. Aggestam, K., Svensson, I., Where Are the Women in Peace Mediation?, a: Aggestam, K., Towns, A. (Eds) *Gendering Diplomacy and International Negotiation. Studies in Diplomacy and International Relations*. Palgrave Macmillan, Cham, 2018, p.150.
19. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.
20. Ibid.
21. UN Women, *A Review of Women's Engagement in Peace Processes in Ethiopia, South Sudan, Sudan & Uganda: Good Practices and Lessons Learned*, UN Women, 2024.
22. Ibid.

Processos de pau jeràrquics i barreres a la participació

Aproximacions crítiques han posat èmfasi en la problematització dels processos de pau i en els límits de la inclusió com a via única per abordar desigualtats de gènere i per desplegar acords de pau més holístics.²³ Aquestes crítiques subratllen les jerarquies de gènere dels processos de pau, que exclouen les dones (a diferents grups de dones i a poblacions marginades) i que donen centralitat a visions militaritzades i masculinitzades del conflicte i de la violència i a visions de seguretat Estat-cèntriques.²⁴ Des d'aquest enfocament crític, es defensa igualment la participació de les dones en les negociacions de pau, però s'emfatitza la importància del qüestionament a les institucions d'establiment de la pau i d'una major atenció a les estructures desiguals que influeixen en l'accés, influència, legitimitat i ascendència en els processos de negociació securitzats i masculinitzats.²⁵

Les dones continuen afrontant múltiples barreres a la participació efectiva: resistències a la seva inclusió; exclusió de les dones de fases i dimensions claus com són les pre-negociacions, les negociacions extraoficials o els espais informals;²⁶ exclusió de la presa de decisions; atacs contra activistes i deteriorament de la situació de seguretat per a les dones; barreres logístiques, entre d'altres. En el decenni transcorregut des del 15è aniversari no es constata una reducció de les barreres; i els processos de pau en l'actualitat continuen essent espais majoritàriament excloents en termes de participació. A més, persisteix la tendència jerarquitzadora sobre els temes i enfocaments

Les dones continuen afrontant múltiples barreres a la participació efectiva, com resistències, exclusió de pre-negociacions i diàlegs extraoficials i atacs a activistes

de les negociacions, de manera que s'obvien les experiències i necessitats de seguretat de les poblacions civils afectades pels conflictes, incloent específicament els drets de les dones.

Nombrosos casos recents il·lustren aquestes tendències. A Mali s'ha agreujat la situació d'inseguretat al país, amb importants impactes en la seguretat física de les dones, incloent-hi atacs per part de grups gihadistes com JNIM contra dones que desobeeixen les normes de gènere que imposa el grup, a la qual cosa se suma la declaració el 2024 per part de la Junta Militar de "terminació immediata" de l'Acord de Pau d'Algèria del 2015, que va quedar suspès definitivament i va suposar la interrupció el procés de pau.²⁷ En relació al procés de pau a Líbia, dones líbies han denunciat obstacles a la seva participació substantiva, incloent limitacions de moviment, persecució a activistes i defensores de drets humans, incloent-hi en espais virtuals. En el procés de diàleg nacional a Etiòpia, sectors de la societat civil, incloent organitzacions de dones, van criticar els requisits i procediment per al nomenament de comissionats, que excloïa moltes dones, joves, líders locals i religiosos, i van reclamar la seva modificació per avançar cap a un procés inclusiu.²⁸ El procés de diàleg entre Sèrbia i Kosovo, de llarga durada i facilitat per la UE, ha seguit caracteritzat per la infrarepresentació de dones i per formats excloents i estudis han assenyalat obstacles com actituds socials i expectatives al voltant dels rols de gènere, actituds en les institucions i indiferència per part d'actors estatals i polítics respecte a la participació de dones en el procés.²⁹

Quadre 1. Síria: límits de les arquitectures consultives en negociacions de pau

Les dones sirianes han tingut una participació i capacitat d'incidència limitades en els espais de negociació formals per intentar abordar el conflicte armat que es va activar al país després de l'inici de la revolta contra el règim de Bashar al-Assad el 2011. Davant la presència reduïda de dones a les delegacions negociadores, diverses iniciatives

promogudes per dones sirianes van advocar per una major participació en els espais de negociació mitjans per Nacions Unides (procés de Ginebra). Entre les seves propostes van suggerir la creació d'una delegació específica de dones i que les delegacions negociadores de l'oposició i el govern incorporessin un mínim del

23. McAuliff, A. K., Peace Negotiations as Sites of Gendered Power Hierarchies. *International Negotiation*, 2022, p.1-25.

24. Ibid.

25. Ibid, p. 20.

26. Corredor, Elizabeth S. i Anderson, Miriam J., 2024, op.cit.

27. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.

28. Ibid.

29. Ibid.

30% entre els seus representants. En aquest context, el 2016 es va posar en marxa un mecanisme alternatiu: un consell consultiu conformat exclusivament per dones per assessorar l'enviat especial de l'ONU per a Síria, llavors Staffan de Mistura. El Women's Advisory Board –conegut per les seves sigles en anglès, WAB– es va establir amb el propòsit d'afavorir que les diverses perspectives i prioritats de les dones sirianes fossin considerades en el procés polític i en les converses celebrades en el marc del procés de Ginebra. Aquest mecanisme –el primer d'aquest tipus promogut per Nacions Unides– es va establir amb el suport d'ONU Dones i el Departament d'Afers Polítics de l'ONU i va tenir com a marcs normatius de referència tant l'agenda internacional Dones, Pau i Seguretat com la resolució 2254 del Consell de Seguretat de l'ONU (2015) sobre Síria que, entre d'altres coses, encoratjava una participació significativa de les dones sirianes en el procés polític facilitat per l'ONU.

La creació del WAB va ser valorada en el seu moment com una iniciativa innovadora, com un intent per establir una arquitectura de gènere específica que permetés sortejar l'exclusió de les dones i formalitzar i institucionalitzar els contactes que diferents actors diplomàtics tenien amb dones de la societat civil siriana.³⁰ El WAB va ser un espai per traslladar alguns temes rellevants que intentaven visibilitzar organitzacions de base de la societat civil –com el de les persones detingudes i desaparegudes– i va contribuir a l'establiment d'una quota del 30% per a les dones en el comitè conformat per discutir sobre la nova Constitució siriana en el marc de les negociacions.³¹ No obstant això, des de la seva gènesi aquest mecanisme també va ser objecte de diversos qüestionaments i amb el temps s'han multiplicat les anàlisis que assenyalen les seves limitacions i debilitats.

Un primer focus de crítiques ha estat el seu nivell de representativitat i la manca de transparència en la selecció dels seus integrants. El WAB ha estat integrat per una quinzena de dones sirianes³² seleccionades pels seus perfils i trajectòries individuals, buscant una varietat de representació política, geogràfica i religiosa. No obstant això, analistes i grups feministes sirians han advertit que es va aplicar una visió estereotipada de la diversitat que va afectar la seva capacitat de ser una instància inclusiva i de representar les dones sirianes en

la seva complexitat i multiplicitat.³³ Un altre element de crítica ha estat l'efecte “despolititzador” del mecanisme i els límits per a la creació de consensos només a partir del gènere compartit. Diverses veus –incloent-hi dones que van formar part del WAB– van advertir sobre les conseqüències de posar el focus en les dones només com a constructores de pau, de no reconèixer l'important paper exercit per les dones en la revolta contra al-Assad, de les limitacions en el llenguatge i en els temes abordats per la instància per les dificultats d'assolir posicions comunes atesa la presència tant de dones partidàries com opositores al règim i també per les posicions dispars en temes de gènere. Un tercer focus de qüestionament s'ha dirigit al caràcter merament assessor del WAB, sense una relació formal i vinculant amb les negociacions, sense garanties que les seves recomanacions anessin a ser considerades/implementades i que ha repercutit en la seva capacitat d'incidència i en l'obtenció de resultats concrets. Una reflexió que ha portat a alertar sobre els riscos d'una participació cosmètica i a crides a no confondre la presència en les negociacions amb ocupar un lloc a la taula de negociació.³⁴ Els problemes per influir en el procés es van veure condicionats, a més, per la falta d'avenços i el bloqueig general de les negociacions, que no van oferir una via d'abordatge efectiu per al conflicte siriana.

Després de la caiguda del règim de Bashar al-Assad a finals del 2024, s'ha obert un nou capítol en la història de Síria. Diverses organitzacions de dones i activistes s'han mobilitzat per exposar la seva visió i prioritats per al futur del país. Entre elles, el WAB, que –amb noves integrants després d'un procés de renovació– va celebrar la seva primera reunió en territori siriana a principis del 2025 i va demanar garanties per a la participació política de les dones a les noves autoritats. La seva capacitat d'incidència en aquesta nova fase estarà condicionada per l'evolució de la transició política i el seu nivell d'inclusivitat –i pel propi rol de l'ONU, que davant el nou escenari està reavaluant el seu paper al país. Els canvis a Síria han despertat expectatives, però també preocupació i incerteses, entre d'altres, en sectors feministes que observen amb inquietud algunes polítiques i posicionaments del nou govern i recelen de la trajectòria d'alguns dels seus representants, com el mateix president interí, Ahmed al Sharaa, vinculat en el passat a al-Qaeda.

30. María Vilellas, *¿Construyendo una paz feminista? Aportaciones y limitaciones de la Agenda, Mujeres, Paz y Seguridad* (Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona), 2024.

31. ONU Dones, *Women's participation in local mediation: Lessons from Iraq, Libya, Syria and Yemen*, 2022.

32. Inicialment el WAB va estar integrat per 12 integrants. El grup ha estat renovat progressivament i s'ha ampliat per intentar representar més veus de la societat civil. En l'actualitat està conformat per 17 dones.

33. Heinrich Böll Stiftung, *The Syrian Women's Advisory Board – lessons to be learned*, 25 de gener de 2022.

34. Mouna Ghanem (ex integrant del WAB), “If governments want to achieve peace in Syria, they need to stop excluding women from their negotiations”, *The Independent*, 22 de febrer de 2019.

La persistència de les organitzacions de dones promovent pau amb drets

Malgrat les barreres, organitzacions de dones defensores dels drets humans de les dones i moviments i activistes feministes s'han mobilitzat i continuen mobilitzades en multiplicitat de contextos escenari de conflicte armat/tensió amb i sense processos de pau i també en països involucrats directament o indirectament en els cicles de violència (països exportadors d'armes, països amb vincles comercials amb Estats perpetradors de violència, etc.) en defensa de vies pacífiques d'abordatge de conflictes i en defensa d'agendes que posin focus en els drets de les dones alhora que defensen demandes més àmplies per a altres sectors i per al conjunt de la població.

D'una anàlisi qualitativa en profunditat de 40 processos i amb un focus principalment en la participació de grups de dones que no representen les parts en conflicte, diverses autores van identificar fa ja un decenni set models d'inclusió en processos de pau, i l'ús combinat dels quals feia més probable aconseguir influir en els resultats: participació directa en les meses de negociació, estatus d'observador, consultes, comissions inclusives, espais de resolució de problemes, processos públics de presa de decisió i acció col·lectiva de masses.³⁵ A més, van identificar quatre àrees defensades freqüentment per organitzacions de dones: alts el foc i inici de negociacions; signatura d'acords de pau; augment de participació de dones en els propis processos i en les estructures polítiques post bèl·liques; reformes polítiques i judicials amb perspectiva de gènere.³⁶

El panorama internacional actual continua caracteritzat per l'articulació d'organitzacions de dones i dones activistes en països amb processos de diàleg i negociació i que promouen alts el foc i fi de la violència, processos de pau inclusivament (en termes de participació i temes) i mecanismes d'implementació, així com mecanismes de

El panorama internacional actual continua caracteritzat per l'articulació d'organitzacions de dones i dones activistes que promouen la fi de la violència

Manifestació de dones a Colòmbia. Font: ODHACO

justícia transicional i de fi de la impunitat. Entre molts altres, al Camerun el teixit civil de dones va realitzar el 2024 noves mostres de suport a les crides a l'alto el foc.³⁷ Al Sudan, dones d'organitzacions de pau, de grups polítics, d'organitzacions religioses i d'altres sectors de la societat civil han seguit articulant-se per pressionar per una sortida pacífica al conflicte, amb aliances amb la UA com a actor mediador. El 2024 van avançar en agendas comunes, a generar acords sobre criteris per seleccionar dones representants en el diàleg polític i a elaborar estratègies per construir un moviment de dones de base àmplia en suport de la pau al Sudan.³⁸ La Coalició de Dones del Sudan del Sud per la Pau (SSWCP, per les seves sigles en anglès) ha seguit reclamant més participació de dones en tots els processos de pau al país i assolir almenys el 35% de representació, en contrast amb un procés de pau amb participació residual de dones. A lemen les dones van continuar participant en processos de consultes "des de baix", reivindicant un procés de pau genuïnament inclusiu al país i denunciant els obstacles per a una participació substantiva de les dones en l'àmbit polític. A Síria, les dones venen reclamant des de fa anys un major paper en la definició del futur del país.

Quadre 2. Síria: mecanismes alternatius d' incidència de la societat civil

Un dels temes prioritaris plantejats per grups de dones i organitzacions de la societat civil síria liderats per dones ha estat el de les persones desaparegudes en el marc del

conflicte armat. Representants d'aquestes entitats s'han mobilitzat activament per denunciar aquesta situació, que afectaria més de 180.000 persones, la immensa

35. Paffenholz, T., Ross, N., Dixon, S., Schluchter, A. i True, J, 2016, op.cit.

36. Ibid.

37. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.

38. Ibid.

majoria –més de 160.000– desaparegudes a les presons del règim de Bashar al-Assad. En les seves reunions amb actors polítics i amb l'enviat especial de l'ONU per a Síria, dones sirianes van insistir en la necessitat que aquest tema ocupés una posició destacada en l'agenda de negociacions.³⁹ No obstant això, el procés de negociació auspiciat per l'ONU a Ginebra va acabar centrant-se en les discussions per a una nova Constitució, que no van arribar a prosperar i que es van bloquejar definitivament a mitjans del 2022.

Sense més perspectives que el tema de les desaparicions tingués resposta a través del marc negociador, la societat civil va continuar explorant altres vies i fent incidència a nivell internacional. Així, amb l'aval de l'Assemblea General de Nacions Unides (resolució 77/301), el 2023 es va aconseguir la creació d'un mecanisme internacional amb el mandat específic de contribuir a clarificar la veritat sobre la destinació i aturador de les persones desaparegudes al país. La Institució Independent per a les Persones Desaparegudes a Síria (IIMP, per les seves sigles en anglès)⁴⁰ es va establir formalment a Ginebra l'abril del 2024 i va iniciar un treball de consultes des d'una aproximació participativa, centrada en les víctimes

i supervivents i sensible al gènere. Al cap de la IIMP es va nomenar Karla Quintana, advocada mexicana experta en drets humans i justícia transicional i ex comissionada per a la recerca de les més de 100.000 persones desaparegudes a Mèxic.

En aquest context es va produir la caiguda de Bashar al-Assad, el desembre de 2024. La troballa de nombroses fosses comunes i l'obertura de les presons del règim va exposar la greu situació de les persones detingudes i els enormes reptes per conèixer el destí de les que continuen desaparegudes. El tema ha seguit sent un dels assumptes clau en el nou escenari de transició. Davant la decisió de les noves autoritats de crear mecanismes propis d'investigació i rendició de comptes –la Comissió Nacional per a la Justícia Transicional i la Comissió Nacional per als Desapareguts a Síria van ser establertes el maig del 2025–, des de la societat civil s'ha insistit en la necessitat d'un enfocament inclusiu que tingui com a protagonistes les persones supervivents i les famílies de les quals continuen desaparegudes⁴¹ i que s'investiguin les desaparicions i vulneracions als drets humans comeses per tots els actors del conflicte, sense discriminació.⁴²

Mediació i agenda dones, pau i seguretat: avenços, limitacions i incerteses

Hi ha hagut una tendència d'increment de dones mediadores en processos de pau des de l'aprovació de la resolució 1325. Així ho assenyalaven investigacions llançades pocs anys després del 15è aniversari de la resolució.⁴³ Entre 1992 i 20219 el 6% dels mediadors eren dones, segons dades del Council of Foreign Relations. Dels 50 processos del 2023 analitzats en la nova eina d'ONU Dones, les dones constituïen el 13,7% dels mediadors. No obstant això, en línia amb les discussions més àmplies sobre participació, les xifres i percentatges sobre participació de dones en mediació no donen claus per si soles sobre si els actors mediadors integren enfocaments que tinguin en compte les desigualtats de gènere, si promouen la seva superació, i claus sobre els seus resultats.

Aggestam i Svensson han identificat cinc tipologies en relació a la posició, organització i rang de dones

mediadores: 1) altes representants d'organitzacions internacionals, encara que no siguin totes mediadores en cap, 2) mediadores de menor rang de països petits, 3) altes ministres de països petits o intermedis, 4) mediadores “de poder”, amb exemples com mediadores d'EUA, i 5) mediadores internes, categoria amb la qual a al·ludeixen, per exemple, a dones recolzades per grups de dones inclosos en les negociacions.⁴⁴

Es necessita més atenció a la dimensió qualitativa de la pràctica mediatora respecte a la dimensió de gènere i als factors i mecanismes d'influència. Per exemple, el cas del procés de pau a Moldòvia apunta a les limitacions dels mandats de mediació. En aquest procés, les negociacions entre les delegacions de Moldòvia i de Transnístria, liderades per Oleg Serebrian i Vitaly Ignatiev respectivament, eren facilitades el 2024 per un equip de l'OSCE compost per la cap de missió (Kelly Keiderling), la cap adjunta de missió (Izabela Sylwia Hartmann), i entre dos i tres membres de l'Oficina Política. Segons l'OSCE, els temes de discussió

39. UNifeed, *Geneva / De Mistura Syrian Women*, 23 de febrer de 2017.

40. Més informació disponible a: <https://iimp.un.org/en>

41. Mustafa, W., *The families of Syria's disappeared are asking for the truth. Our country cannot rebuild until we have it*, *The Guardian*, 2 d'octubre de 2025.

42. ICJT, *ICTJ Welcomes Establishment of Syria's New National Commissions for Transitional Justice and the Missing*, 22 de maig de 2025; Human Rights Watch, *Syria's Transitional Justice Commission: A Missed Opportunity for Victim-Led Justice*, 19 de maig de 2025.

43. Aggestam, K., Svensson, I., 2018, op.cit.

44. Ibid.

eren proposats per les parts, sense que l'OSCE tingués prerrogativa per proposar temes, incloent-hi qüestions específiques de gènere.⁴⁵

No obstant això, fins i tot quan hi ha obstacles a l'ampliació del ventall de temes, els enfocaments de gènere en la mediació poden abastar altres múltiples esferes, com la manera d'abordar els temes en discussió, les interaccions i consultes amb multiplicitat d'actors de la societat civil, incloent-hi organitzacions de dones, entre d'altres. Per exemple, la mateixa missió de l'OSCE a Moldova va interaccionar el 2024 amb el Consell Assessor de Dones per a la Construcció de Pau Sostenible (òrgan de caràcter informal, compost per 7

Es necessita més atenció a la dimensió qualitativa de la mediació respecte a la dimensió de gènere i als mecanismes d'influència

dones de la societat civil i expertes del marge dret del riu Dnièster/Nistru i altres set de l'esquerra, i recolzat per ONU Dones). L'objectiu de l'OSCE en aquestes interaccions era assessorar els seus participants sobre involucració i incidència amb els negociadors en caps per a la inclusió en l'agenda negociadora de temes identificats pel Consell Assessor de Dones.⁴⁶ Al Sudan del Sud, la Missió de les Nacions Unides al Sudan del Sud (UNMISS) va recolzar el 2024 amb finançament la participació de cinc dones representants del Bloc de Dones del Sudan del Sud, del món acadèmic i d'organitzacions de la societat civil per participar com a observadores en les negociacions de pau conegudes com a Iniciativa Tumaini. No obstant això, en

Tabla 1. Xarxes de dones mediadores

Nom	Any de creació
Nordic Women Mediators (NWM)	2015
NWM – Denmark ⁴⁷	2015
NWM – Finland ⁴⁸	2015
NWM – Iceland ⁴⁹	2015
NWM – Norway ⁵⁰	2015
Swedish Women's Mediation Network ⁵¹	2015
FemWise-Africa (Network of African Women in Conflict Prevention and Mediation)	2017
Mediterranean Women Mediators Network (MWMN)	2017
South Caucasus Network of Women Mediators	2018
Women Mediators across the Commonwealth (WMC)	2018
Global Alliance of Regional Women Mediator Networks	2019
MWMN - Antenna Cyprus ⁵²	2019
MWMN - Turkey Antenna ⁵³	2019
FemWise-ECOWAS ⁵⁴	2019
Arab Women Mediators Network (League of Arab States)	2020
Southeast Asian Network of Women Peace Negotiators and Mediators (SEANWPNM)	2020
Southeast Asian Women Peace Mediators (SEAWPM)	2020
OSCE Networking Platform for Women Leaders (peacebuilders & mediators)	2021
Xarxa Regional de Mediadores del Con Sud (RNMSC)	2021
ECCAS Women Mediators' Network	2022
Pacific Women Mediators Network (PWMN)	2023
Xarxa Iberoamericana de Dones Mediadores	2023
SADC Network of Women Mediators	2025

Font: Elaboració pròpia.

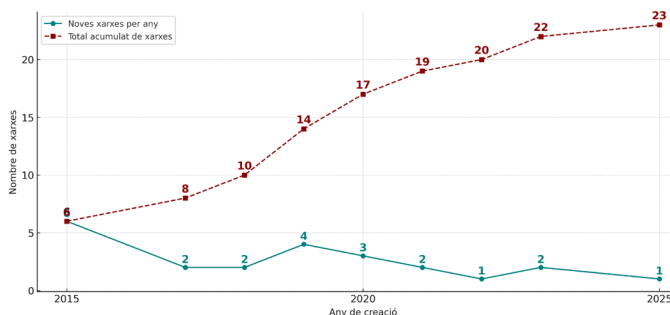
45. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.
46. Ibid.
47. Xarxa estatal que, al seu torn, forma part de la xarxa regional Nordic Women Mediators (NWM).
48. Ibid.
49. Ibid.
50. Ibid.
51. Ibid.
52. Xarxa estatal que, al seu torn, forma part de la xarxa regional Mediterranean Women Mediators Network (MWMN).
53. Xarxa estatal que, al seu torn, forma part de la xarxa regional Mediterranean Women Mediators Network (MWMN).
54. Xarxa regional que, al seu torn, forma part de la xarxa continental FemWise-ECOWAS.

conjunt la participació de dones en aquest procés era residual.⁵⁵ A Xipre, malgrat l'estancament del procés i les dificultats que afronta el Comitè Tècnic d'Igualtat de Gènere, es va donar un cert impuls el 2024 a la participació inclusiva de la mà de la llavors nova enviada personal del secretari general de l'ONU, María Ángela Holguín Cuéllar, exministra colombiana i ex negociadora del procés de pau de Colòmbia amb les FARC. Cuéllar va mantenir reunions amb organitzacions de dones, en el marc de les consultes amb actors socials durant el seu mandat, cosa que va facilitar intercanvis d'informació i transmissió de demandes.

Està per veure com evolucionarà l'àmbit de la mediació en clau de gènere, davant d'un panorama de transformacions en els conflictes armats i les tensions i en el propi ecosistema de la mediació: major fragmentació d'actors armats i mediadors, conflictes de més violència, projecció d'interessos i divisions geopolítiques en conflictes i en processos de pau, increment de polítiques contràries als drets humans de les dones, entre d'altres. Tot i que s'ha reduït el paper de l'ONU com a principal actor mediador, continua sent l'actor amb més presència activa en el camp de la mediació i l'actor mediador amb més capacitat de desplegament de l'agenda dones, pau i seguretat. No obstant, processos de pau com els de Síria (en el seu format anterior al derrocament del règim d'al-Assad), Líbia i Iemen han posat de manifest les enormes limitacions de l'ONU com a actor de mediació sensible al gènere. En clau positiva, la UA va iniciar en 2024 l'anomenat Procés de Swakopmund, que busca impulsar una major participació de dones en els processos de pau d'Àfrica. Entre altres compromisos, s'inclou el desenvolupament d'una política de paritat de gènere en els esforços de mediació i co-mediació de la UA. A més, han continuat expandint-se les xarxes de dones mediadores, tot i que la seva capacitat d'influència efectiva en conflictes i processos en marxa és relativa.

Altres desenvolupaments globals i regionals agafen incertesa. La tendència de més involucració d'Estats mediadors emergents no s'ha traduït, per ara en un impuls de pràctiques de mediació sensibles al gènere, sinó que sovint aquesta tipologia d'actors exerceix funcions de mediació i facilitació de processos de negociació masculinitzats i excludents, com Türkiye en els processos d'Etiòpia–Somàlia (Somalilàndia), Somàlia–Somalilàndia, Rússia–Ucraïna; Emirats Àrabs Units (EAU) a Eritrea–Etiòpia; Etiòpia–Somàlia (Somalilàndia) i Israel–Palestina; Aràbia Saudita al Sudan, Iemen i

Figura 1. Xarxes de dones mediadores

Font: Elaboració pròpia.

Rússia–Ucraïna; entre d'altres.⁵⁶ A més, es tracta en no pocs casos d'Estats amb polítiques internes que afronten contestació per part d'organitzacions i col·lectius feministes i activistes de drets humans de les dones a causa de retrocessos en aquests països en drets, criminalització i persecució de protestes feministes i polítiques anti-LGTBIQ+.

3. Acords de pau i perspectiva de gènere

En les últimes dècades s'ha signat un important nombre d'acords de pau en múltiples conflictes armats. Alguns d'aquests textos han permès posar fi a conflictes armats oberts amb importants impactes sobre la població dels territoris afectats. Així, el 2005 la firma del Memoràndum d'Entesa conclouïa el conflicte armat a Aceh (Indonèsia); el 2006 l'Acord Integral de Pau va permetre posar fi al conflicte armat al Nepal; el 2014 se signava l'Acord Global sobre Bangsamoro, posant fi al conflicte armat entre el MILF i el Govern de Filipines a l'illa de Mindanao; o el 2016 el Govern de Colòmbia i les FARC

Signatura de l'Acord Global sobre Bangsamoro a Mindanao. Font: OPAPRU

55. Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.

56. Llistat no exhaustiu de participació de països emergents en funcions de mediació i facilitació en processos de pau. Per a més informació vegeu Escola de Cultura de Pau, *Negociaciones de paz 2024. Análisis de tendencias y escenarios*, Barcelona: Icaria, 2025.

segellaven la pau amb la signatura de l'Acord Final de pau. Es tracta d'acords amb un caràcter global, que aborden els aspectes substantius d'un conflicte armat. D'altres, han sigut acords preliminars que han assegut les bases per a futures negociacions –com l'acord signat el 2025 entre la República Democràtica del Congo i Rwanda o l'Acord Marc entre el Govern indi i el grup armat naga NSCN(IM) el 2015– o bé han abordat aspectes parcials com acords d'alto el foc o qüestions concretes incloses en les agendes negociadores dels actors en conflicte. Els acords de pau emergeixen com a “contractes” públics entre les parts en conflicte i han estat definits com un “document formal, disponible públicament, elaborat després d'una discussió amb els protagonistes del conflicte i acordat mútuament per alguns o tots ells, que aborda el conflicte amb vista a posar-li fi”.⁵⁷ La importància dels acords de pau com una eina per a la construcció de la pau de forma inclusiva s'establia en la pròpia resolució 1325 en la qual ja es “demana a tots els que participin en la negociació i aplicació d'acords de pau que adoptin una perspectiva de gènere”. En tot cas, al llarg de les dues dècades i mitja d'implementació de l'agenda, de la mateixa manera que els conflictes armats i les negociacions de pau, aquests acords han estat generalment excloents respecte a les demandes i propostes de les dones afectades pels conflictes armats.

A partir de l'any 2000 es van incrementar les referències a la igualtat de gènere en els acords de pau, però els avenços han estat mínims des d'aleshores

La inclusió de la perspectiva de gènere en els acords de pau permet evidenciar que la participació de les dones i d'actors sensibles a la igualtat de gènere ha comportat resultats concrets en un determinat procés de pau. A més, la inclusivitat aporta una major legitimitat i sostenibilitat als acords.⁵⁸ Cal afegir que el fet que els acords de pau comptin amb disposicions de gènere té també conseqüències sobre les possibilitats de participació política i social per a les dones un cop conclòs el conflicte armat i, per tant, també sobre els possibles avenços en matèria d'igualtat de gènere en les societats postconflicte.⁵⁹ Si bé des d'un primer moment, la participació de les dones va ser un dels eixos centrals d'acció en la implementació de l'agenda dones, pau i seguretat, múltiples evidències mostren que la mera participació no és garantia de transformació ni de resultats de caràcter emancipador en els processos de pau i que, amb freqüència, les dones no tenen capacitat d'exercir influència en el resultat de les negociacions.⁶⁰

Les disposicions de gènere en els acords de pau incloses en els acords signats en les darreres dècades, en consonància amb els compromisos assenyalats per l'agenda dones, pau i seguretat s'han concretat de diferents maneres en el text dels acords, mitjançant referències a textos legals relatius al reconeixement dels drets de les dones, l'establiment de mesures d'afirmació positiva per a poblacions tradicionalment excloses, el reconeixement d'impactes de gènere específics dels conflictes armats, i propostes de transformacions legislatives encaminades a assolir majors cotes d'igualtat en societats postconflicte. True i Riveros-Morales assenyalen cinc tipus de clàusules de gènere relatives a: 1) la participació (quotes de gènere, mecanismes nacionals per a la dona, en els òrgans governamentals i en la governança postconflicte); 2) aspectes relatius al postconflicte i la justícia transicional (rendició de comptes, consideració de les necessitats especials de les dones durant la repatriació, rehabilitació i reintegració); 3) violència contra les dones (per exemple, violència sexual en acords d'alto el foc); 4) apoderament econòmic i desenvolupament (drets sobre la terra i l'herència, rols de les dones en la implementació, educació, desenvolupament de capacitats, atenció especial a les dones cap de família); i 5) referències a mecanismes internacionals jurídics o de drets humans específics per a les dones (CEDAW o la resolució 1325).⁶¹

Alguns acords signats en els últims anys han inclòs en les seves formulacions algunes d'aquestes qüestions. Així, per exemple, l'acord assolit entre Etiòpia i les autoritats politicomilitars de Tigre el 2022 va incloure qüestions referents a la violència de gènere i la violència sexual, la promoció de la reunificació familiar i les necessitats específiques del que l'acord qualifica de “grups vulnerables”, en els quals el document inclou les dones, menors i ancians, en la provisió de l'ajut humanitari. En l'acord resultant de la iniciativa de Tumaini al juliol de 2024, entre el Govern del Sudan del Sud i els grups de l'oposició s'estableix una quota del 35% per a les dones en les institucions públiques, així com la representació de joves i altres persones amb necessitats especials. L'acord de Sudan de 2020 reconeixia la importància de la participació de les dones en els mecanismes de justícia transicional. El Consens Nacional per a una Transició Inclusiva i unes Eleccions

57. Bell, C. i Wise, L., *Peace processes and their agreements* en *Contemporary Peacemaking: Peace Processes, Peacebuilding and Conflict*, Springer, 2022.

58. Ibid.

59. True, J. i Riveros-Morales, Y., *Towards inclusive peace: Analysing gender-sensitive peace agreements 2000–2016*, *International Political Science Review*, 40(1), 2019, 23–40.

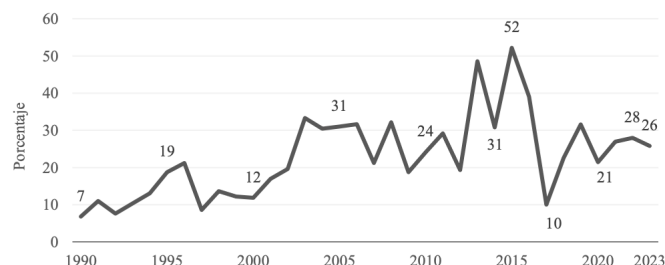
60. Fal-Dutra Santos, A., *Towards gender-equal peace: From “counting women” to meaningful participation*, The Centre for Humanitarian Dialogue, 2021.

61. True, J. i Riveros-Morales, Y., 2019, op.cit.

Transparents assolit a Haití el 2022 establia també quotes per a la participació de les dones en diferents organismes electorals pactats en l'acord.

Els processos de pau han estat una de les maneres a través de les quals s'han avaluat els avenços assolits en la implementació de l'agenda dones, pau i seguretat⁶² i el contingut dels acords resultants de les negociacions és una de les mostres més evidents de la capacitat per permear les negociacions. L'avaluació de l'agenda efectuada el 2015 apuntava a un augment en les mencions a qüestions relatives a la igualtat de gènere i els drets de les dones amb posterioritat a l'aprovació de la resolució 1325, assenyalant que s'havia passat de l'11% d'acords previs a l'any 2000 al 27% després d'aquest any.⁶³ No obstant això, cal assenyalar que d'acord amb les dades recollides i analitzades per PeaceRep aquesta xifra a penes ha variat des d'aleshores. Les investigacions de PeaceRep assenyalen que des del 2018, les mencions a les dones, les nenes, la violència sexual o de gènere s'han mantingut entre un 20% i un 30%, sent 2024 l'any amb un percentatge més elevat (31%).⁶⁴ El Secretari General de Nacions Unides, en el seu informe del

Figura 2. Percentatge d'acords de pau que contenen disposicions relatives a les dones, les nenes i el gènere, 1990 a 2023

Font: Secretari General de l'ONU, *Les dones i la pau i la seguretat. Informe del Secretari General S/2024/671*, 24 de setembre de 2024

2024, amb dades relatives a l'any anterior assenyalava que només 8 dels 31 acords de pau signats el 2023 incloïa referències explícites a les dones, les nenes, el gènere o la violència sexual. Aquesta xifra representava un percentatge del 26% dels acords, un retrocés respecte al 28% del 2022.

Quadre 3. Iemen: dones i implementació d'acords malgrat marginació en Track I

Activistes i organitzacions de dones iemenites han intentat amb insistència tenir un paper substantiu en els diferents espais de negociació d'alt nivell que s'han establert en els últims anys per abordar el conflicte al país, però han enfrontat enormes resistències i les dinàmiques d'exclusió han persistit. Tot i que el Diàleg Nacional celebrat al país entre el 2013 i el 2014 va concloure amb el compromís que les dones tinguessin una representació d'almenys un 30% en els espais de decisió política, les dones iemenites només van suposar un 12% de la delegació del govern internacionalment reconegut en les converses celebrades a Kuwait el 2016 (absència total a la delegació dels al-houthistes), només un 4% en les negociacions que van desembocar en l'Acord d'Estocolm el 2018 i cap en les converses per resoldre les pugnes en el bàndol anti al-houthista que van derivar en l'acord de Riad el 2019.⁶⁵

Malgrat aquesta marginació, les dones iemenites han continuat intentant influir en les iniciatives de negociació a través d'altres mecanismes –entre ells, el Iemeni Women Pact for Peace and Security (Tawafuq) i el Technical Advisory Group que assisteix a l'enviat especial de l'ONU per a Iemen– i han continuat treballant per la construcció de pau. La seva tasca ha estat especialment destacada en l'àmbit de la mediació local⁶⁶ i en temes com la facilitació d'accés humanitari a determinades zones, la lluita contra el matrimoni infantil o la reintegració de menors soldat. Un assumpte en el qual també han exercit un paper rellevant ha estat el de l'alliberament de persones presoneres. D'aquesta manera, l'acció de les dones iemenites ha complementat a la pràctica el treball d'altres actors mediadors (principalment l'ONU i el Comitè Internacional de la Creu Roja) involucrats en la implementació de l'Acord d'Estocolm que, entre els

62. Wise, L., i Campbell, F., *Women, Peace and Security at 25: Assessing Implementation through Gender Perspectives in Peace Agreements*, PeaceRep, 2025.

63. Coomaraswamy, R., 2015, op.cit.

64. Wise, L. i Campbell, F., 2025, op.cit.

65. Council on Foreign Relations, *Iemen: Current Peace Effort*, Women's Participation in Peace Processes, (consultat el 10 d'octubre de 2025).

66. UN Women, *Women's participation in local mediation: Lessons from Iraq, Libya, Syria and Yemen*, 2022.

seus tres punts estableix un compromís de les parts – els al-houthistes i el govern iemenita internacionalment reconegut – per a l'intercanvi de presoners.⁶⁷ Aquesta contribució de les dones a penes ha tingut reconeixement

públic i és més notòria, si cap, tenint en compte que després de l'aprovació de l'Acord d' Estocolm cap dona va ser designada en els comitès establerts per a la seva implementació.⁶⁸

Acords i drets de la població LGBTI

L'agenda dones, pau i seguretat estableix la importància de la inclusió d'una perspectiva de gènere en els acords de pau. Tanmateix, aquesta perspectiva s'ha interpretat de forma restrictiva al llarg de les més de dues dècades d'aplicació, i en referència gairebé exclusiva als drets de les dones. L'anàlisi de més de 1500 acords de pau signats entre 1990 i 2015 despenia que únicament nou d'ells havien inclòs en el seu contingut alguna referència a l'orientació sexual.⁶⁹ Bell apunta que, a més, d'aquestes nou referències, només sis d'elles ho fan en un sentit positiu de provisió de drets, mentre que tres eren de caràcter restrictiu. Les qüestions relatives als drets de la població LGBTIQ+ enfronten serioses dificultats per obrir-se pas tant en les agendes de les negociacions de pau com en els propis acords emergents dels diàlegs. L'acord de pau de Colòmbia signat el 2016 entre el Govern i

el grup armat FARC-EP il·lustra la possibilitat d'incloure aspectes relatius a aquests drets en un acord de pau.

Des d'una perspectiva més àmplia, les qüestions relatives als drets de les persones LGBTIQ+ han enfrontat nombrosos obstacles per obrir-se pas a les agendes sobre pau i seguretat de Nacions Unides, inclòs el Consell de Seguretat. Alguns avenços en els últims anys inclouen l'adopció el 2024 per la Secretaria de l'ONU d'una estratègia per a la protecció de les persones LGBTIQ+ contra la violència i la discriminació.⁷⁰ Aquesta estratègia inclou, entre d'altres el Departament d'Afers Polítics i Consolidació de la Pau, el Departament d'Operacions de Pau i l'Oficina de Coordinació d'Afers Humanitaris, tots ells d'enorme rellevància per a la negociació d'acords de pau i la implementació de l'agenda dones, pau i seguretat.

Quadre 4. L'acord de pau de Colòmbia de 2026 des d'una perspectiva de gènere

El 2016, després de quatre anys de negociacions de pau, el Govern de Colòmbia i la guerrilla de les FARC-EP van signar un acord de pau que ha estat considerat un dels més inclusius des d'una perspectiva de gènere, en incorporar el gènere com un dels enfocaments prioritaris que impregnava el conjunt de l'acordat i que havia d'informar també la seva implementació. ONU Dones identifica 100 mesures concretes amb perspectiva de gènere incloses en el text final pactat. Tots els punts de l'acord inclouen mesures específiques de gènere, per la qual cosa es pot afirmar que l'enfocament de gènere s'incorpora a l'acord de forma transversal. Cal destacar que els organismes establerts per a la implementació i seguiment del propi acord també incorporen l'enfocament de gènere. L'enfocament de gènere de l'acord colombià no només implica un reconeixement als drets de les

dones, sinó que també s'inclou la població LGBTI, sent l'acord més avançat en aquest sentit fins al moment.

Si bé l'acord colombià va demostrar que era possible fer un salt qualitatiu pel que fa a la inclusió del gènere en les negociacions de pau, posteriorment, en consonància amb la tendència a la reducció tant en el nombre d'acords que s'assoleixen, com en el grau d'exhaustivitat que aquests comprenen,⁷¹ no s'ha assolit cap altre acord amb el mateix caràcter inclusiu.

A més, la implementació de l'acord ha experimentat importants reptes i dificultats i l'enfocament de gènere, de forma específica, ha quedat per darrere d'altres aspectes inclosos en l'acord. Un dels majors obstacles va ser la pròpia refrendació de l'acord, ja que en el plebiscit

67. UNMHA, *Stocckholm Agreement*, 13 de desembre de 2018.

68. Working Group on Women, Peace and Security, *UN Security Council Briefing on Yemen by Linda Al Obahi*, 12 de setembre de 2024.

69. Bell, C., *Gender Violence in Conflict and Peace Processes: The Neglect of LGBT Security*, Peace Rep, 22 de gener de 2019.

70. Secretaria de les Nacions Unides, *Estrategia de la Secretaría de las Naciones Unidas para la Protección de las Personas Lesbianas, Gais, Bisexuales, Transgénero, Intersex y Queer (LGBTIQ+) contra la Violencia y la Discriminación*, 2024.

71. Mac Ginty, R., Introduction, a Mac Ginty, R. (Ed.), *Routledge Handbook of Peacebuilding* (Second), Routledge, 2025.

convocat pel Govern de Colòmbia per atorgar una validació popular al text pactat, l'acord va ser rebutjat. Un dels elements que va estar darrere del rebuig a l'acord va ser la qüestió de l'enfocament de gènere, que va ser

objecte de manipulació i desinformació per part d'actors contraris tant a la signatura de l'acord com a la inclusió de qüestions relatives al reconeixement dels drets de les dones i de la població LGTBI.

4. Conclusions

A vint-i-cinc anys de la Resolució 1325, l'agenda dones, pau i seguretat continua essent un marc utilitzat per nombroses organitzacions i grups de dones en diferents parts del món per defensar els drets humans de les dones enfront de la violència armada, reclamar vies de participació efectiva en els processos de pau i mobilitzar demandes específiques relatives a cada context. En l'àmbit específic dels processos de pau, el balanç dels 25 anys d'agenda dones, pau i seguretat mostra la rellevància de l'agenda i avenços concrets, encara que lents i fragmentats. No obstant, la seva revisió també exposa una agenda tensionada per un entorn advers: militarització i ús de la força per abordar disputes en ascens, processos de diàleg i lideratges obertament patriarcals i retrocessos democràtics, entre d'altres. Aquest context ha erosionat les condicions per a la promoció de l'agenda en el seu conjunt i per al seu desplegament com un marc transformador de dinàmiques d'exclusió i desigualtat, específicament en relació als processos de pau i la construcció de pau feminista.

Aquest informe ha analitzat algunes de les dimensions de l'agenda dones, pau i seguretat en relació als processos de pau, assenyalant alguns dels avenços d'aquests 25 anys, però sobretot, reptes cronificats i un entorn actual hostil i incert per al futur de l'agenda.

En matèria de participació, en aquests 25 anys hi ha hagut avenços, com l'increment en llocs de mediació, la institucionalització del suport expert sobre igualtat de gènere en els processos de pau, l'expansió de fòrums i eines com les xarxes de dones medidores, els intercanvis d'aprenentatges entre grups de dones de diferents contextos en conflicte i processos de pau, o els espais de formació i capacitat en negociació per a dones participants en negociacions, entre d'altres. No obstant això, persisteix una infrarepresentació crònica de les dones en els espais formals de negociació. Les dades més recents mostren estancament i fins i tot retrocessos. Aquesta bretxa no és merament quantitativa; revela patrons i cultures organitzacionals que continuen privilegiant a elits armades masculinitzades i que exclouen les dones de fases clau (pre-negotiations, espais informals, presa de decisions).

L'evidència comparada acumulada en l'última dècada reafirma que les xifres de participació de dones en si mateixes no n'hi ha prou per avançar cap a una construcció de pau transformadora. En el quart de segle d'agenda, s'ha posat èmfasi en la importància de les condicions i mecanismes d'influència en els processos en clau de gènere, com la capacitat i posició de poder per influir i la voluntat de defensar els drets de les dones en aquests processos. D'una altra manera, la participació pot acabar sent merament simbòlica.

L'informe constata també la persistència de barreres estructurals: resistències explícites a la seva participació; tancament de l'espai cívic i riscos de seguretat per a defensores; dèficit sostingut de finançament a organitzacions de dones; biaixos i jerarquització que relega la seguretat humana i les violències de gènere; i mandats de mediació estrets, entre d'altres. Són barreres interrelacionades amb els enfocaments d'establiment de pau que prioritzen visions militaritzades, masculinitzades i Estat-cèntriques de la violència, la pau i la seguretat.

Davant d'això, les organitzacions de dones persisteixen en vies d'articulació, mobilització i propostes per a la construcció de pau. La combinació de formes diverses d'articulació i de participació ha estat un element que ha augmentat la capacitat d'incidència.

En el camp de la mediació, creix el nombre de dones en funcions de mediació i suport al diàleg, però l'abast dels mandats, l'entorn dels processos i la voluntat de les parts en conflicte condicionen la potencialitat de l'agenda en aquests rols. L'ONU continua sent l'actor amb més capil·laritat per desplegar l'agenda, tot i que processos com Síria, Líbia o Iemen evidencien límits. Avenços regionals –com el Procés de Swakopmund de la UA o l'expansió de xarxes de medidores– conviuen amb l'auge d'Estats mediadors emergents la praxi dels quals reproduïx formats masculinitzats i poc inclusius. El panorama és d'un ecosistema de mediació més dens, però no necessàriament més sensible al gènere.

Quant a acords de pau i perspectiva de gènere, el progrés és desigual. Després del salt de referències de gènere de l'11% (pre-2000) al 27% (post-2000), la proporció s'ha estancat des del 2018 en el 20–30%. Persisteixen

dèficits en àmbits com violència sexual, participació i garanties per a la implementació. El procés de Colòmbia (FARC) va demostrar que és possible transversalitzar l'enfocament de gènere —incloent-hi drets LGTBIQ+—, però la seva trajectòria posa de manifest la fragilitat d'aquests avenços i la impermeabilitat d'altres processos per extreure aprenentatges.

En conjunt, l'agenda dones, pau i seguretat ha generat alguns avenços en l'àmbit dels processos de pau, però aquests continuen sent espais de poder amb jerarquies

i dinàmiques de gènere i en entorns regionals i globals de creixents desafiaments com la militarització, major disposició a l'ús de la força i conflictes amb violència de més intensitat, repressió contra constructores de pau, defensores de drets humans i altres grups de la societat civil, retrocessos democràtics, creixents discursos d'odi i lideratges patriarcal. Per això, són necessaris majors esforços en múltiples nivells per sostenir i expandir l'agenda dones, pau i seguretat i, específicament, enllestir processos de pau inclusivament i que promoguin els drets humans.

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Creative Commons. Es permet la reproducció total o parcial, la distribució i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Escola de Cultura de Pau i no reflecteix l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

ecp escola de
cultura de pau

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Amb el suport:

@escolapau.bsky.social @escolapau EscolaPau escoladeculturadepau

Escola de Cultura de Pau
Edifici B13, Carrer de Vila Puig,
Universitat Autònoma de Barcelona 08193
Bellaterra (Espanya)
Tel: +34 93 581 14 14
pr.conflictes.escolapau@uab.cat
escolapau.uab.cat